

TÜRK HALK ÇALGILARI - 4

BALAMAN (BALABAN - MEY)

Murat KARABULUT

Türk dünyasında yaygın olarak kullanılan çalgılardan birisi de balamandır. Yurdumuzda özellikle Erzincan, Erzurum, Kars, Artvin v.b. illerde yaygındır. Bu yazımızda Doğu Türkistan Türklerinde kullanılan balamanı tanıtacağız. Balaman, ağaçtan yapılan çok eski bir müzik aletidir. Halk arasında pipi ve gümüş ney de denilmektedir. Bu çalgı çocuklar tarafından çok sevilir. Uygur Türkçesinde bala çocuk, man (an) ağaç anlamına gelmektedir. Çalgının adının buradan geldiği ifade edilmektedir.

İlk zamanlarda balamanda 3-4 delik bulunmaktayken sonraları geliştirilerek 6-7-8 deliğe çıkarılmıştır. Balamanın bir çok çeşidi bulunmaktadır. Türkler arasında en çok kullanılan balamanın şekli aşağıda verilmiştir. Bu balaman Hoten yöresinde çok yaygındır. Yapılışı çok kolaydır. 20 cm uzun-

luğunda ağaçtan (erik, gürgen v.b.) bir dal kesilir. Üst tarafı düzeltilir. Eğik şekilde getirilir. Ağız kısmına 4-5 cm uzaklındaki yere yine aynı ağaçtan yapılan bir parça konur. Bunun amacı baş taraftaki kayganlığı kolaylaştırmaktır. Düz tarafın başına bir delik açılır. Diğer delikler de ayarlanarak açılır. Son yıllarda 9 delikli balaman da yapılmaya başlanmıştır. Balamanın ağız kısmı kapalı olup üst tarafında bir yay bulunmaktadır. Yaylılardan öğrenildiğine göre önceleri dört delikli çift balamanın da olduğu söylenmektedir.

Balaman Orta Asya'da bir çok ülkede de yaygın olarak kullanılmaktadır. Ayrıca Özbekistan'da çift borulu balaman bulunmaktadır. Bu borunun üst tarafı kazılarak yay deliği konup üst tarafı kapatılmaktadır. Üflendiği zaman yay ağızda bulunmaktadır.

